

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-44>

УДК 339.923:336.1(477.8)

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ ЄВРОПИ

FINANCIAL MECHANISMS OF CROSS-BORDER COOPERATION AND UKRAINE'S POSITION IN THE EUROPEAN ECONOMIC AREA

Логвінов Павло Вадимович

кандидат економічних наук, докторант,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9855-0315>

Logvinov Pavlo

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті досліджено фінансові механізми транскордонної співпраці в Карпатському макрореґіоні та окреслено місце України в європейському економічному просторі крізь призму доступу до інструментів ЄС. Показано, що асиметрія між країнами-членами ЄС та Україною щодо участі у фондах політики згуртованості зумовлює нерівномірність розвитку прикордонних територій та різну спроможність реалізовувати інтеграційний потенціал. Виявлено ключові фінансові інструменти, доступні Карпатським регіонам країн-членів ЄС і Україні, охарактеризовано джерела асиметрій, роль місцевих фінансів і виклики співфінансування для громад українських Карпат. Запропоновано напрями адаптації фінансової політики та посилення інституційної спроможності регіонів України для ефективнішого використання наявних і перспективних інструментів ЄС у контексті формування Карпатської макрореґіональної стратегії.

Ключові слова: транскордонна співпраця, фінансові інструменти, Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртування, місцеві фінанси, програми транскордонного співробітництва, європейська інтеграція.

The article explores financial mechanisms of cross-border cooperation in the Carpathian macro-region and examines the position of Ukraine in the European economic space through the lens of access to EU instruments. The relevance of the study derives from growing disparities between EU member states and Ukraine in terms of participation in cohesion policy funds and sectoral programmes, which directly affect the development trajectories of border regions and their ability to benefit from European integration. The research applies comparative and institutional analysis, systematization of EU legal and programming documents, and case-study examination of selected initiatives under Interreg, LIFE, Horizon Europe, pre-accession instruments and European Investment Bank facilities. Special attention is paid to programmes involving Ukrainian border regions and to the role of local public finances in meeting co-financing requirements. The findings systematize the main financial instruments available to EU Carpathian regions and to Ukraine, map their thematic focus and access conditions, and reveal structural asymmetries in terms of funding volumes, eligibility and administrative capacity. The study highlights that Ukrainian Carpathian oblasts remain dependent on a narrower set of instruments with higher relative co-financing burdens and greater exposure to macro-financial and currency risks. At the same time, cross-border cooperation programmes and Ukraine's association with key EU initiatives increasingly integrate Ukrainian actors into European networks and prepare them for future participation in cohesion policy. The paper identifies the critical role of local budgets and interbudgetary transfers in mobilizing co-financing, underscores gaps in project management and financial planning skills at local level, and outlines how these gaps limit the absorption of available external resources. The practical value of the article lies in providing a structured overview of EU financial instruments relevant for the Carpathian macro-region and in formulating directions for Ukrainian national and regional authorities. These include prioritizing capacity-building for local governments, aligning domestic regional policy with EU cohesion objectives, using existing instruments more strategically in anticipation of future membership, and actively engaging in the design of a Carpathian macro-regional strategy so that the specific needs of Ukrainian Carpathian regions are embedded in the next programming cycles.

Keywords: cross-border cooperation, financial instruments, European Regional Development Fund, Cohesion Fund, local public finance, cross-border cooperation programs, European integration.

Постановка проблеми. В умовах динамічних трансформацій європейського економічного простору та поглиблення процесів регіональної інтеграції особливої актуальності набувають питання фінансового забезпечення трансграничної співпраці як інструменту досягнення цілей економічної, соціальної та територіальної згуртованості. Карпатський макрорегіон, до складу якого входять території семи країн Центральної та Східної Європи, демонструє унікальну ситуацію, коли п'ять країн (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Чехія) є повноправними членами ЄС, тоді як Україна має статус країни-кандидата. Це зумовлює принципово різні режими доступу до основних інструментів політики згуртованості та програм ЄС. Разом з тим ця територія вже має спільні інтеграційні ініціативи, що підтримується ЄС.

У межах багаторічної фінансової рамки 2021–2027 років на політику згуртованості ЄС спрямовано 392 млрд євро коштів ЄС, що разом з національним співфінансуванням забезпечує понад 500 млрд євро інвестицій у розвиток регіонів, передусім менш розвинених. [1; 2] Країни Карпатського регіону – члени ЄС мають повний доступ до цих ресурсів, тоді як Україна використовує переважно інструменти передвступної допомоги та спеціалізовані механізми підтримки, зокрема Ukraine Facility та програми ЄІБ, що створює системну асиметрію можливостей фінансування розвитку прикордонних територій [5; 6; 7].

Карпатський макрорегіон характеризується поєднанням високої природної та культурної цінності з відносною інфраструктурною периферійністю, нижчим рівнем ВРП на душу населення та структурними обмеженнями ринку праці й інноваційної сфери [15; 16]. За відсутності збалансованих фінансових механізмів це поглиблює соціально-економічні диспропорції між «європейською» та «українською» частинами Карпат, посилюючи міграційний відтік та вразливість гірських громад.

З огляду на надання Україні статусу країни-кандидата у 2022 р. та схвалення в 2024 р. масштабного інструменту Ukraine Facility, постає стратегічне завдання переорієнтації українських Карпатських областей (Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької) на системне використання європейських фінансових інструментів у логіці майбутнього повноправного членства. Особливої ваги набуває питання спроможності місцевих органів влади виконувати роль

повноправного партнера в проєктах трансграничної співпраці відповідно до принципу співфінансування, закладеного в європейській моделі політики згуртованості [1; 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку Карпатського макрорегіону в контексті політики згуртованості ЄС та макрорегіональних стратегій відображена у низці аналітичних та наукових праць. У звіті Центру європейських регіональних та локальних досліджень (EUROREG) під керівництвом М. Сментковського обґрунтовується доцільність формування Карпатської макрорегіональної стратегії, аналізується її узгодженість із Європейським зеленим курсом, Інструментом відновлення та стійкості (RRF) і цифровими цілями ЄС, а також пропонуються типи проєктів для реалізації в регіоні. Дослідження Європейської парламентської дослідницької служби (EPRS) та Європейського комітету регіонів розглядають Карпатський регіон як потенційний об'єкт п'ятої макрорегіональної стратегії ЄС, акцентуючи на проблемах транспортної доступності, низькому рівні інноваційної активності та необхідності координації існуючих фінансових інструментів, а також формулюють концепцію трьох пріоритетів – Конкурентні, Зелені та Згуртовані Карпати з горизонтальною віссю інституційної співпраці [16; 17].

У матеріалах FAO та Euromontana підкреслюється важливість інтегрованого підходу до гірських територій, включно з Карпатами, через макрорегіональні стратегії, що дозволяють краще використовувати існуючі фонди без створення нових фінансових інструментів («правило трьох НІ» – без нових фондів, інституцій та законодавства). Окремі аналітичні огляди зосереджені на оцінці ефективності політики згуртованості, розподілі 392 млрд євро між фондами (ЄФРР, Фонд згуртування, ЄФС+) та викликах для периферійних регіонів [1; 2].

Важливе місце посідають дослідження щодо участі України в рамкових програмах ЄС. За даними Офісу Horizon Europe в Україні, станом на 01.07.2024 р. українські організації беруть участь у 159 грантових угодах Horizon Europe із загальним обсягом фінансування 46,41 млн євро, що свідчить про поступове зростання інтеграції української наукової системи в Європейський дослідницький простір. Однак комплексні порівняльні дослідження, які б одночасно охоплювали фінансові інструменти для країн-членів ЄС у Карпатському макрорегіоні, спеціалізовані інструменти для

України як країни-кандидата та роль місцевих фінансів у системі транскордонної співпраці, залишаються обмеженими, що й зумовлює актуальність даної публікації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз системи фінансових механізмів транскордонної співпраці в Карпатському макрореєоні та визначення місця України в європейському економічному просторі крізь призму доступних інструментів ЄС. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– Проаналізувати фінансові інструменти, доступні країнам-членам ЄС Карпатського регіону.

– Дослідити спеціалізовані інструменти з доступом для України як країни-кандидата (Ukraine Facility, IPA III, інструменти ЄІБ).

– Виявити асиметрії у фінансових можливостях та визначити перспективні механізми для зменшення диспропорцій.

– Обґрунтувати роль органів влади, шляхом використання місцевих бюджетів у системі транскордонного співробітництва.

– Сформулювати рекомендації щодо оптимізації використання фінансових інструментів українськими регіонами Карпатського макрореєону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політика згуртованості на період 2021–2027 рр. реалізується через три основні фонди: Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Фонд згуртування та Європейський соціальний фонд плюс (ЄСФ+), загальний обсяг фінансування яких із боку ЄС становить 392 млрд євро [1; 2]. Значна частина цих ресурсів спрямовується до менш розвинених регіонів, до яких належать і значні території Карпат у Польщі, Румунії, Словаччині та Угорщині.

ЄФРР є ключовим інструментом підтримки інвестицій у п'ять політичних цілей: «Розумніша Європа», «Зеленіша, безвуглецева Європа», «Більш зв'язана Європа», «Соціальніша Європа» та «Європа, ближча до громадян» [1; 2]. Тематична концентрація вимагає, щоб значна частка коштів у менш розвинених регіонах спрямовувалась на інновації та зелену трансформацію, що особливо актуально для Карпат з огляду на потребу модернізації енергетичної, транспортної та туристичної інфраструктури.

Фонд згуртування спрямований на підтримку інвестицій у сфері довкілля та європейських транспортних мереж у державах-членах з ВНД на душу населення, нижчим

за 90% середнього по ЄС, що безпосередньо стосується Румунії, Словаччини та окремих регіонів Польщі та Угорщини. Для Карпатського макрореєону це означає можливість фінансування великих проєктів транспортної та екологічної інфраструктури (дорожні коридори, залізничні сполучення, очисні споруди, системи управління водними ресурсами), що прямо впливає на інтеграцію гірських територій до внутрішнього ринку ЄС [15; 16].

Важливу роль відіграють програми Європейського територіального співробітництва, насамперед Interreg Central Europe, яка об'єднує 9 країн та 81 регіон і підтримує проєкти за чотирма пріоритетами: розумніша, зеленіша, краще пов'язана та ближча до громадян Центральної Європа. У рамках програми реалізовано низку проєктів, орієнтованих на Карпатський регіон, зокрема Centralparks (загальний бюджет 1,6 млн євро, з них 1,3 млн євро – кошти ЄФРР), спрямований на поєднання збереження природи та місцевого соціально-економічного розвитку в карпатських природоохоронних територіях.

До нової хвилі проєктів належить LECA (Supporting the coexistence and conservation of Carpathian Large Carnivores), реалізований у рамках Interreg Central Europe, який охоплює Карпати в кількох країнах і демонструє можливість комплексного транскордонного підходу до охорони біорізноманіття та розвитку екотуризму [13; 14]. Таким чином, країни-члени ЄС у Карпатах мають доступ до широкого спектра фінансових інструментів – від «жорстких» інфраструктурних інвестицій до «м'яких» екологічних та інноваційних проєктів.

Спеціалізовані інструменти з доступом для України. Статус країни-кандидата визначає для України іншу конфігурацію доступу до фінансових ресурсів ЄС. З одного боку, Україна не має права на кошти ЄФРР та Фонду згуртування до моменту вступу; з іншого – отримує доступ до спеціалізованих інструментів підтримки, зокрема до Ukraine Facility та IPA III.

Ukraine Facility – це новий фінансовий інструмент з обсягом до 90 млрд євро на 2024–2027 рр., що поєднує гранти та пільгові кредити для підтримки макрофінансової стабільності, відновлення та реформ на шляху до членства в ЄС. За інформацією Міністерства фінансів України, близько частину коштів буде спрямовано у формі прямої бюджетної підтримки, решта – у вигляді інвестиційної рамки та технічної допомоги. Для Карпатських областей особливе значення має інвестицій-

ний компонент, який може підтримати проекти транспортної, енергетичної, комунальної та соціальної інфраструктури, у тому числі з транскордонним виміром.

Інструмент передвступної допомоги IPA III має загальний бюджет понад 14 млрд євро на 2021–2027 рр. і призначений для підтримки країн-кандидатів і потенційних кандидатів у здійсненні структурних реформ та наблизенні до *acquis* ЄС. Його архітектура побудована навколо п'яти «вікон політики», що охоплюють верховенство права, внутрішній ринок, конкурентоспроможність, зелений перехід і згуртованість, що відкриває можливості для підтримки проектів сталого розвитку гірських територій, енергоефективності та місцевого економічного розвитку в Карпатських регіонах України.

Значну роль відіграють інструменти Європейського інвестиційного банку (ЄІБ). Створений «EU for Ukraine Fund» акумулював понад 410 млн євро внесків держав-членів ЄС для підтримки відновлення України; фонд доповнює вже надані понад 2,2 млрд євро екстреної та відновлювальної підтримки ЄІБ. Для муніципалітетів Карпатського регіону це означає потенційний доступ до інвестиційних кредитів під гарантії ЄС, зокрема у сферах водопостачання, теплопостачання, міської мобільності та соціальної інфраструктури.

Важливим компонентом є участь України в рамковій програмі Horizon Europe на правах асоційованої країни. Станом на середину 2024 р. українські організації отримали 46,41 млн євро в межах 159 проектів, що підвищує спроможність університетів та наукових установ, у тому числі з Карпатського регіону, інтегруватися в міжнародні консорціуми та розробляти інноваційні рішення для гірських територій.

Програми транскордонного співробітництва для українських Карпатських областей. Ключовим інструментом інтеграції українських Карпат до європейського економічного та інституційного простору ще до формального членства є програми транскордонного співробітництва (CBC / NEXT). Вони ґрунтуються на принципі рівноправного партнерства між регіонами країн-членів ЄС та сусідніх держав.

Програма Interreg NEXT Польща–Україна 2021–2027 рр. є найбільшою програмою транскордонного співробітництва для української частини Карпатського регіону. ЄС виділив 235,9 млн євро на її реалізацію, з яких щонайменше 214,4 млн євро спрямову-

ється безпосередньо на фінансування проектів; загальний бюджет програми перевищує 262 млн євро. Програма охоплює 10 прикордонних регіонів двох країн та підтримує інфраструктурні, екологічні, соціальні й культурні ініціативи [8; 9].

Серед інструментів програми – Фонд малих проектів, який дозволяє органам місцевого самоврядування, НУО та малим організаціям реалізовувати проекти з відносно невеликими бюджетами без надмірно складних процедур, що є критично важливим для гірських громад з обмеженою інституційною спроможністю. Максимальна частка фінансування з боку ЄС може досягати 90% вартості проекту, що, однак, все ж вимагає від українських партнерів наявності ресурсу співфінансування.

Програми попереднього періоду, зокрема Hungary–Slovakia–Romania–Ukraine ENI CBC 2014–2020 рр., продемонстрували можливість реалізації складних екологічних і природоохоронних проектів, зокрема у сфері збереження великих хижих ссавців та формування екологічних коридорів, що поєднують природоохоронні території різних країн Карпат. Участь українських партнерів у таких ініціативах сприяє акумулюванню досвіду управління транскордонними проектами, що є важливою передумовою для ефективного використання майбутніх інструментів політики згуртованості після вступу до ЄС.

Окрім Interreg, Україна бере участь у загальноєвропейських програмах, таких як Creative Europe, що відкриває для Карпатського регіону можливість підтримки культурних та креативних індустрій, зокрема пов'язаних із нематеріальною культурною спадщиною, народними промислами та креативним туризмом. Сукупно ці програми формують багаторівневу систему фінансування, яка дозволяє українським Карпатським областям поступово інтегруватися до мереж співпраці ЄС.

Інноваційні, «зелені» та цифрові фінансові механізми. Європейський зелений курс, хоча і має певну трансформацію у напрямку посилення стійкості, що є наслідком військової агресії, визначає амбітну ціль досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 р. та передбачає мобілізацію значних фінансових ресурсів через спеціалізовані фонди та інвестиційні платформи. Хоча Україна наразі не має повного доступу до всіх інструментів ЄС, низка механізмів, зокрема Modernisation Fund та окремі компоненти фондів у рамках системи торгівлі викидами (ETS), відкриває перспективи фінансування енергетичного пере-

ходу в енергоємних секторах, у тому числі в Карпатському регіоні.

Програма LIFE з оновленим бюджетом 5,4 млрд євро на 2021–2027 рр. стала головним інструментом фінансування проєктів у сфері природи, біорізноманіття, циркулярної економіки та кліматичної політики [3; 10]. Хоча повноправна участь у LIFE наразі відкрита передусім для країн-членів, розроблення стратегічного природоохоронного проєкту для Карпат свідчить про визнання регіону як пріоритетної зони збереження біорізноманіття та потенційної «лабораторії» для транснаціональних екологічних рішень.

Паралельно програма Horizon Europe із бюджетом 95,5 млрд євро підтримує дослідження та інновації, у тому числі в напрямках «місій» щодо адаптації до зміни клімату, відновлення ґрунтів, охорони океанів та здоров'я населення. Для Карпат це створює можливості реалізації інтердисциплінарних проєктів, які поєднують екологічні, соціально-економічні та технологічні аспекти сталого розвитку гірських територій, а для українських організацій – інструмент нарощування науково-технічного потенціалу та партнерств.

Роль місцевого самоврядування у системі транскордонної співпраці. Європейська модель політики згуртованості передбачає принцип співфінансування, згідно з яким проєкти реалізуються за рахунок поєднання коштів ЄС, національних і місцевих бюджетів, а також приватних інвестицій. У програмах Interreg, як правило, частка фінансування ЄС становить до 80–85% для регіонів країн-членів і до 90% у випадку деяких програм транскордонного співробітництва, тоді як решта має забезпечуватися партнерами (органами місцевого самоврядування) [8; 9].

Для Карпатських областей України це означає, що навіть відносно невеликий власний внесок (10–20%) стає серйозним викликом в умовах обмеженої дохідної бази місцевих бюджетів, значних оборонних та соціальних видатків державного бюджету та скорочення податкових надходжень у прикордонних регіонах унаслідок війни. Доходи місцевих бюджетів у гірських громадах значною мірою залежать від ПДФО, єдиного податку та податку на майно, при цьому масштаби тіньової економіки та сезонності зайнятості є відносно високими.

Реформа децентралізації, розпочата в Україні у 2014 р., посилила фінансову автономію територіальних громад і створила передумови для формування потужніших муні-

ципалітетів, здатних акумулювати ресурси на співфінансування інвестиційних проєктів. Однак реальна спроможність громад Карпатського регіону залишається нерівномірною; значна частина новостворених громад має обмежений кадровий потенціал у сфері проєктного менеджменту, фінансового планування та управління ризиками, що ускладнює підготовку та реалізацію проєктів відповідно до стандартів ЄС.

Міжбюджетні трансферти з державного бюджету, зокрема субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій, можуть слугувати джерелом співфінансування для проєктів транскордонної співпраці, однак конкуренція за ці ресурси є високою, а обсяги – обмеженими порівняно з потенційними потребами в інфраструктурній модернізації гірських територій. Додатковою проблемою є валютний ризик: фінансування з боку ЄС надається в євро, тоді як видатки місцевих бюджетів здійснюються у гривні, що при девальвації збільшує реальний тягар співфінансування.

Перспективи Карпатської макрорегіональної стратегії. Ініціатива створення макрорегіональної стратегії для Карпатського регіону (EUSCARP) покликана забезпечити стратегічну рамку для координації існуючих фінансових інструментів ЄС, національних та регіональних політик у гірських територіях. Проєкт стратегії, підготовлений польською стороною у 2018 р., визначає головну мету як підвищення конкурентоспроможності та привабливості Карпатського регіону, поліпшення якості життя його мешканців та збереження унікальної природної й культурної спадщини [15].

У запропонованій архітектурі стратегії виділено три тематичні пріоритети – Конкурентні, Зелені та Згуртовані Карпати – та горизонтальну вісь «Інституційна співпраця та просторовий розвиток», що цілком узгоджується з триєдиною логікою сталого розвитку (економічний, соціальний, екологічний виміри) [16; 17]. Особливістю макрорегіональних стратегій ЄС є відсутність власних нових фондів: натомість передбачається «інтелектуальне репрограмування» вже наявних ресурсів (фонди політики згуртованості, сільського розвитку, програми Horizon Europe, LIFE, Interreg тощо) з урахуванням спільних викликів макрорегіону.

У випадку Карпат це означає, що успіх стратегії залежатиме від:

– узгодженості позицій усіх країн регіону (включно з Румунією, Чехією, Сербією та Україною);

- здатності національних та регіональних органів влади адаптувати існуючі програми під потреби гірських територій;
- інституційної спроможності бенефіціарів генерувати конкурентоздатні проєктні ідеї в межах різних фондів.

Для України участь у формуванні та реалізації такої стратегії є стратегічною можливістю забезпечити системну інтеграцію Карпатських областей у європейську мережу співпраці ще до вступу до ЄС, а також аргументувати необхідність «карпатського виміру» при програмуванні майбутнього доступу до ЄФРР і Фонду згуртування.

Національна ініціатива для інтеграції країн Карпатського Регіону. Важливого практичного значення набуває Карпатська інтеграційна ініціатива (КІІ), що є новим політичним і інституційним форматом співпраці, спрямованим на консолідацію зусиль України та сусідніх держав Карпатського регіону щодо комплексного розвитку гірських та прикордонних територій. Її поява ініційована українською стороною та зумовлена поєднанням кількох чинників: необхідністю відновлення регіону в умовах війни, потребою адаптації до європейської політики згуртованості та «зеленої» трансформації, а також прагненням України зміцнити свою субрегіональну роль у Центрально-Східній Європі. На відміну від суто галузевих чи проєктних форматів, ініціатива пропонує рамку довгострокової координації державної, регіональної та місцевої політики з акцентом на спільному плануванні інфраструктурних, економічних, соціальних та безпекових рішень у Карпатах.

У широкому розумінні Карпатська інтеграційна ініціатива виконує роль «мосту» між національними стратегіями розвитку України та існуючими або потенційними макрорегіональними інструментами ЄС, зокрема ідеєю Карпатської макрорегіональної стратегії. Вона задає політичний та експертний майданчик, на якому українські Карпатські області разом із регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії та інших держав можуть формулювати спільні пріоритети – розвиток транскордонної інфраструктури, модернізацію енергетичних систем, збереження біорізноманіття, розвиток туризму, підвищення стійкості громад – і готувати портфель проєктів, що потенційно фінансуватимуться з фондів ЄС у майбутніх бюджетних періодах. У цьому сенсі ініціатива не замінює програми на кшталт Interreg, а радше створює надбудову, яка дозволяє

використовувати їх більш узгоджено та стратегічно.

Дорожня карта реалізації КІІ, подана на рисунку 1, додатково підкреслює довгостроковий характер ініціативи та її прив'язку до європейських інституційних циклів. На національному треку передбачено послідовність кроків – від декларації намірів і плану дій, переговорів з Єврокомісією та профільними комісарами до потенційного рішення Європейської ради й голосування в Європейському парламенті щодо започаткування КІІ як макрорегіональної стратегії.

На регіональному треку акцент робиться на роботі обласних військових адміністрацій і регіональних урядів Карпатського поясу, проведенні форумів громад і регіонів, узгодженні портфеля проєктів і поданні заявок до чинних інструментів Interreg. Це безпосередньо пов'язує ініціативу з Карпатським регіоном: КІІ фактично перетворює його з периферійного простору на лабораторію макрорегіональної політики, де випробовується новий формат поєднання політичної координації та максимально повного використання існуючих фінансових механізмів ЄС.

Асиметрії та виклики фінансових механізмів. Фундаментальна асиметрія між країнами-членами ЄС та Україною в доступі до фінансових інструментів проявляється у кількох вимірах.

По-перше, країни-члени мають автоматичне право на участь у фондах політики згуртованості (ЄФРР, Фонд згуртування, ЄСФ+), тоді як Україна поки що обмежена інструментами передвступної допомоги та окремими фінансовими інструментами (Ukraine Facility, ЄІБ, окремі програми) [1; 5; 6]. Це означає, що польські, словацькі, угорські та румунські Карпатські регіони мають значно ширший «портфель» інструментів як для інфраструктурних, так і для «м'яких» проєктів.

По-друге, існує асиметрія інституційної спроможності. Регіони країн-членів мають багаторічний досвід програмування та реалізації структурних фондів, розвинуті системи управління та контролю, усталені процедури оцінювання проєктів та підготовлений персонал [15; 16]. Українські Карпатські області лише формують ці компетентності; наявні програми технічної допомоги (наприклад, в рамках IPA III та консультаційних програм ЄІБ) є важливими, але не здатні швидко подолати розрив.

По-третє, у програмах політики згуртованості для найбільш відсталих регіонів

Рис. 1. Дорожня карта реалізації Карпатської інтеграційної ініціативи

Джерело: презентаційні матеріали Офісу Президента України

країн-членів частка фінансування з боку ЄС може досягати 85%, тоді як у програмах трансграничної співпраці для країн-партнерів передбачаються, як правило, вищі частки власного внеску, що є складним для українських місцевих бюджетів у контексті війни та обмежених ресурсів [8; 9].

По-четверте, валютні ризики та макроекономічна нестабільність в Україні збільшують невизначеність при плануванні багаторічних інвестиційних проєктів. Для муніципалітетів та регіональних органів влади це означає підвищені вимоги до фінансового планування, страхування ризиків та диверсифікації джерел співфінансування (державні програми, донорські кошти, приватні інвестиції).

Висновки. Карпатський макрорегіон є простором із високим потенціалом для реалізації цілей політики згуртованості ЄС, проте нині він характеризується суттєвою асиметрією в доступі до фінансових інструментів між країнами-членами та Україною. Наявна система фондів (ЄФРР, Фонд згуртування, Interreg, LIFE, Horizon Europe) забезпечує країнам-чле-

нам широкий спектр можливостей підтримки регіонального розвитку, тоді як Україна використовує переважно спеціалізовані інструменти підтримки та передвступної допомоги.

Інструмент Ukraine Facility та IPA III створюють якісно нові можливості для фінансування реформ, відновлення та розвитку інфраструктури України, у тому числі в Карпатському регіоні, однак їх ефективне використання потребує високого рівня координації між центральними та місцевими органами влади, а також нарощування спроможності готувати проєкти, які відповідають пріоритетам ЄС.

Програми трансграничного співробітництва, насамперед Interreg NEXT Польща–Україна, уже сьогодні забезпечують інтеграцію українських Карпат до європейських мереж співпраці та дають змогу реалізовувати широкий спектр проєктів – від транспортної та туристичної інфраструктури до збереження біорізноманіття та розвитку креативних індустрій.

Розроблення та імплементація Карпатської макрорегіональної стратегії здатні стати

інституційною «парасолькою», що забезпечить краще узгодження існуючих фондів і програм на рівнях ЄС, держав та регіонів, а також закріпить «карпатський вимір» у майбутніх циклах політики згуртованості. Для України важливо не лише підтримувати цю ініціативу на політичному рівні, а й активно долучатися до формування переліку пріоритетних проєктів і механізмів їх фінансування.

Карпатська інтеграційна ініціатива, розглядається як політична, координаційна та інструментальна платформа для перетворення Карпат на єдиний інтегрований простір співпраці восьми країн – Австрії, Чехії, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Сербії та України. Її запуск передбачає створення двох рівнів платформи: на рівні лідерів держав, зацікавлених в інтеграції регіону Карпат у спільний простір, та на рівні лідерів регіонів, орієнтованих на розвиток економіки й інфраструктури. Таким чином, КІІ має поєднати національний і регіональний виміри політики, забезпечивши спільне бачення майбутнього Карпатського регіону та механізми його реалізації.

У науковому вимірі КІІ можна трактувати як спробу поєднати політичні, економічні та без-

пекові цілі в єдиному рамковому документі для гірського макрорегіону. Водночас економічний блок передбачає залучення фінансових інструментів ЄС для реалізації регіональних проєктів, розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, а також підтримку спільних ініціатив у сферах туризму, аграрної економіки, інновацій та людського капіталу. Таким чином, Карпатський регіон у межах КІІ постає як поліцентричний простір, де безпекові, розвиткові та екологічні завдання взаємопов'язані й мають вирішуватися синхронізовано.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з:

- кількісним порівняльним аналізом обсягів фінансування, залучених Карпатськими регіонами різних країн із фондів ЄС;
- оцінкою ефективності використання коштів програм Interreg та інших інструментів у контексті цілей Європейського зеленого курсу та цифрового переходу;
- моделюванням сценаріїв інтеграції українських Карпатських областей до політики згуртованості ЄС після набуття членства з урахуванням можливих параметрів розподілу коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Available budget of Cohesion Policy 2021–2027 [Електронний ресурс] // European Commission. – 2020. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/available-budget_en (дата звернення: 12.03.2026).
2. The EU cohesion policy has been allocated 392 billion euros for 2021–2027 [Електронний ресурс] // OVC Transeuropa. – 29.10.2025. – Режим доступу: <https://www.balkanicaucaso.org/> (дата звернення: 12.03.2026).
3. European Parliament adopts Regulation for LIFE Programme for 2021–2027 [Електронний ресурс] // LIFE Bulgaria. – 13.05.2021. – Режим доступу: <https://www.life-bulgaria.bg/en/european-parliament-adopts-regulation-for-life-programme-for-2021-2027> (дата звернення: 12.03.2026).
4. Parliament votes through €95.5B Horizon Europe budget [Електронний ресурс] // Science|Business. – 16.12.2020. – Режим доступу: <https://sciencebusiness.net/news/parliament-votes-through-eu955b-horizon-europe-budget> (дата звернення: 12.03.2026).
5. European Commission welcomes political agreement on new €14.2 billion pre accession assistance (IPA III) [Електронний ресурс] // European Commission / PubAffairs Bruxelles. – 22.08.2021. – Режим доступу: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/> (дата звернення: 12.03.2026).
6. EU Council approves EUR 50 billion Ukraine Facility for 2024–2027 [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 27.02.2024. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/en/news/eu_council_approved_eur_50_billion_ukraine_facility_for_2024-2027-4469 (дата звернення: 12.03.2026).
7. European Investment Bank welcomes new contribution from Ireland to reconstruction fund – accelerating support to Ukraine [Електронний ресурс] // European Investment Bank. – 27.04.2025. – Режим доступу: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/european-investment-bank-welcomes-new-contribution-ireland-reconstruction-fund> (дата звернення: 12.03.2026).
8. Interreg NEXT Poland – Ukraine 2021–2027. About the Programme [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://pl-ua.eu/en/programme/about-the-programme/> (дата звернення: 12.03.2026).
9. Calls for proposals under the Interreg NEXT Programme Poland Ukraine 2021–2027 are open [Електронний ресурс] // Ministry of Development Funds and Regional Policy, Poland. – 31.05.2023. – Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/funds-regional-policy/calls-for-proposals-under-the-interreg-next-programme-poland-ukraine-2021-2027-are-open> (дата звернення: 12.03.2026).

10. LIFE programme – Council adopts its position at first reading [Електронний ресурс] // Council of the EU / PubAffairs Bruxelles. – 08.08.2021. – Режим доступу: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution-news/life-programme-council-adopts-its-position-at-first-reading/> (дата звернення: 12.03.2026).
11. Information in numbers on Ukraine's participation in Horizon Europe [Електронний ресурс] // Horizon Europe Office in Ukraine. – 01.07.2024. – Режим доступу: <https://horizon-europe.org.ua/en/news/info/information-in-numbers-on-ukraines-participation-in-horizon-europe/> (дата звернення: 12.03.2026).
12. Centralparks. Final project results [Електронний ресурс] // Interreg Central Europe. – 2022. – Режим доступу: <http://programme2014-20.interreg-central.eu/Content.Node/Centralparks/D.C.2.1-Centralparks-Final-project-results-EN.pdf> (дата звернення: 12.03.2026).
13. Supporting the coexistence and conservation of Carpathian Large Carnivores (LECA) [Електронний ресурс] // Keep.eu / Interreg Central Europe. – 2025. – Режим доступу: <https://keep.eu/projects/27744/> (дата звернення: 12.03.2026).
14. Projects – Carpathian Convention [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <http://www.carpathianconvention.org/projects/> (дата звернення: 12.03.2026).
15. Smętkowski M., Majewski J., Przekop Wiszniewska E. Macroregional Carpathian Strategy – Proposed Actions in the Light of Diagnosis, International Experiences and Stakeholder Preferences [Електронний ресурс]. – Warsaw : EUROREG Reports and Analyses 11/2022, 2022. – Режим доступу: https://www.euroreg.uw.edu.pl/dane/web_euroreg_publications_files/9663/raport_final_eng_rev_fin_cover_1_fin.pdf (дата звернення: 12.03.2026).
16. A macro regional strategy for the Carpathian region. Briefing [Електронний ресурс] // European Parliamentary Research Service. – 11.12.2019. – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)642257](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)642257) (дата звернення: 12.03.2026).
17. Macro regional strategy for the Carpathian region. Opinion COTER VI/057 [Електронний ресурс] // European Committee of the Regions. – 2019. – Режим доступу: <https://www.ecrcor.eu/download-file/19> (дата звернення: 12.03.2026).
18. Логвінов П. В., Буряченко А. Є. Політика згуртованості ЄС у забезпеченні транскордонного регіонального розвитку [Електронний ресурс] // Модерні фінанси: глобальні виклики і національна безпека : колективна монографія. – 2025. – С. 512–522. – Режим доступу: <http://monography.wunu.edu.ua/index.php/ed/catalog/view/13/49/310> (дата звернення: 12.03.2026).
19. Logvinov P., Siusko M. Reforma de la autonomía local y organización territorial del poder en Ucrania: situación actual, lecciones aprendidas y continuación de la reforma [Електронний ресурс] // Revista de Estudios Locales. COLECCIÓN: Municipalismo y Cooperación. – 2025. – № 286. – P. 83–104. – Режим доступу: <https://www.revistacunal.com/doctrinal/17775-cooperacion-internacional-reforma-de-la-autonomia-local-y-organizacion-territorial-del-poder-en-ucrania-situacion-actual-lecciones-aprendidas-y-continuacion-de-la-reforma> (дата звернення: 12.03.2026).
20. Oranashchuk, P. V. (2024). Strategic pathways: achieving unity in Ukraine's humanitarian space with European Union. *Scientific Perspectives. Series: Public Administration*, 3(45), 33–43. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-33-43](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-33-43) (дата звернення: 12.03.2026).
21. Marukhlenko, Oksana and Kuzmenko, D. (2024) *Cohesion policy in the EU: experience for Ukraine in the conditions of post-war reconstruction* *Global Scientific Trends: Economics and Public Administration* (3). P. 121-135. ISSN 2789-6544; 2789-6536 (дата звернення: 12.03.2026).
22. Soloviova, A., & Fomin, A. (2025). Ukraine and the EU: Prospects and Challenges on the Road to Integration. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, (09), 58-68. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2025.09.058> (дата звернення: 12.03.2026).

REFERENCES:

1. Available budget of Cohesion Policy 2021–2027. (2020). European Commission. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/available-budget_en (Accessed 12 March 2026).
2. The EU cohesion policy has been allocated 392 billion euros for 2021–2027. (2025, October 29). OBC Trans-europa. Available at: <https://www.balkanicaucaso.org/> (Accessed 12 March 2026).
3. European Parliament adopts Regulation for LIFE Programme for 2021–2027. (2021, May 13). LIFE Bulgaria. Available at: <https://www.life-bulgaria.bg/en/european-parliament-adopts-regulation-for-life-programme-for-2021-2027> (Accessed 12 March 2026).
4. Parliament votes through €95.5B Horizon Europe budget. (2020, December 16). Science|Business. Available at: <https://sciencebusiness.net/news/parliament-votes-through-eu955b-horizon-europe-budget> (Accessed 12 March 2026).
5. European Commission welcomes political agreement on new €14.2 billion pre-accession assistance (IPA III). (2021, August 22). European Commission; PubAffairs Bruxelles. Available at: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu> (Accessed 12 March 2026).

6. EU Council approves EUR 50 billion Ukraine Facility for 2024–2027. (2024, February 27). Ministry of Finance of Ukraine. Available at: https://mof.gov.ua/en/news/eu_council_approved_eur_50_billion_ukraine_facility_for_2024-2027-4469 (Accessed 12 March 2026).
7. European Investment Bank welcomes new contribution from Ireland to reconstruction fund – accelerating support to Ukraine. (2025, April 27). European Investment Bank. Available at: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/european-investment-bank-welcomes-new-contribution-ireland-reconstruction-fund> (Accessed 12 March 2026).
8. Interreg NEXT Poland–Ukraine 2021–2027: About the Programme. (2023). Available at: <https://pl-ua.eu/en/programme/about-the-programme/> (Accessed 12 March 2026).
9. Calls for proposals under the Interreg NEXT Programme Poland-Ukraine 2021-2027 are open. (2023, May 31). Ministry of Development Funds and Regional Policy. Available at: <https://www.gov.pl/web/funds-regional-policy/calls-for-proposals-under-the-interreg-next-programme-poland-ukraine-2021-2027-are-open> (Accessed 12 March 2026).
10. LIFE programme – Council adopts its position at first reading. (2021, August 8). Council of the European Union; PubAffairs Bruxelles. Available at: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution-news/life-programme-council-adopts-its-position-at-first-reading/> (Accessed 12 March 2026).
11. Information in numbers on Ukraine’s participation in Horizon Europe. (2024, July 1). Horizon Europe Office in Ukraine. Available at: <https://horizon-europe.org.ua/en/news/info/information-in-numbers-on-ukraines-participation-in-horizon-europe/> (Accessed 12 March 2026).
12. Centralparks: Final project results. (2022). Interreg Central Europe. Available at: <http://programme2014-20.interreg-central.eu/Content.Node/Centralparks/D.C.2.1-Centralparks-Final-project-results-EN.pdf> (Accessed 12 March 2026).
13. Supporting the coexistence and conservation of Carpathian Large Carnivores (LECA). (2025). Keep.eu; Interreg Central Europe. Available at: <https://keep.eu/projects/27744/> (Accessed 12 March 2026).
14. Projects – Carpathian Convention. (2024). Available at: <http://www.carpathianconvention.org/projects/> (Accessed 12 March 2026).
15. Smętkowski, M., Majewski, J., & Przekop-Wiszniewska, E. (2022). *Macroregional Carpathian Strategy – Proposed actions in the light of diagnosis, international experiences and stakeholder preferences*. EUROREG Reports and Analyses 11/2022. University of Warsaw, Centre for European Regional and Local Studies (EUROREG). Available at: https://www.euroreg.uw.edu.pl/dane/web_euroreg_publications_files/9663/raport_final_eng_rev_fin_cover_1_fin.pdf (Accessed 12 March 2026).
16. European Parliamentary Research Service. (2019, December 11). *A macro-regional strategy for the Carpathian region: Briefing*. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)642257](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)642257) (Accessed 12 March 2026).
17. European Committee of the Regions. (2019). *Macro-regional strategy for the Carpathian region: Opinion COTER-VI/057*. Available at: <https://www.ecrcor.eu/download-file/19> (Accessed 12 March 2026).
18. Logvinov, P. V., & Buriachenko, A. Ye. (2025). Polityka zghurtovanosti YeS u zabezpechenni transkordonnoho rehionalnoho rozvytku [EU cohesion policy in ensuring cross-border regional development]. In *Moderni finansy: hlobalni vyklyky i natsionalna bezpeka* [Modern finance: Global challenges and national security] (pp. 512–522). Available at: <http://monography.wunu.edu.ua/index.php/ed/catalog/view/13/49/310> (Accessed 12 March 2026).
19. Logvinov, P., & Siusko, M. (2025). Reforma de la autonomía local y organización territorial del poder en Ucrania: Situación actual, lecciones aprendidas y continuación de la reforma. *Revista de Estudios Locales. Municipalismo y Cooperación*, (286), 83–104. Available at: <https://www.revistacunal.com/doctrinal/17775-cooperacion-internacional-reforma-de-la-autonomia-local-y-organizacion-territorial-del-poder-en-ucrania-situacion-actual-lecciones-aprendidas-y-continuacion-de-la-reforma> (Accessed 12 March 2026).
20. Opanashchuk, P. V. (2024). Strategic pathways: achieving unity in Ukraine’s humanitarian space with European Union. *Scientific Perspectives. Series: Public Administration*, 3(45), 33–43. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-33-43](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-33-43) (Accessed 12 March 2026).
21. Marukhlenko, O., & Kuzmenko, D. (2024). Cohesion policy in the EU: experience for Ukraine in the conditions of post-war reconstruction. *Global Scientific Trends: Economics and Public Administration*, 3, 121–135. (Accessed 12 March 2026).
22. Soloviova, A., & Fomin, A. (2025). Ukraine and the EU: Prospects and Challenges on the Road to Integration. *Acta de Historia & Política: Saeculum XXI*, 09, 58–68. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2025.09.058> (Accessed 12 March 2026).

Дата надходження статті: 08.03.2026

Дата прийняття статті: 26.03.2026

Дата публікації статті: 03.04.2026